

В.В. Борщенко

К. Ю. Н.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПРАВОСУДДЯ ТА КОНСТИТУЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Здійснення правосуддя можливе лише за умови існування ефективної системи правосуддя, яка може забезпечити кожній людині (особі) право на винесення неупередженого, повного, об'єктивного рішення суду. Крім того, правосуддя є однією з важливих функцій правової держави.

У зв'язку з цим важливе місце серед нормативно-правових актів займає Указ Президента України, яким затверджено Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки від 11 червня 2021 року № 231/2021 (надалі – Стратегія).

Згідно з розділом I Стратегії основною метою є «удосконалення системи правосуддя і визначення основних напрямів та пріоритетів подальшого удосконалення законодавства України про судоустрій, статус суддів та судочинство у взаємозв'язку та взаємодії із іншими інститутами правосуддя для практичного утвердження принципу верховенства права, ефективного і справедливого судочинства, зміцнення функціональних основ організації судової влади відповідно до стандартів захисту прав людини та цінностей, визначених Конституцією України та міжнародно-правовими зобов'язаннями України» [1]. Дана мета є дуже абстрактною, як слідство, Стратегія має декларативний характер. Вживання таких словосполучень, як «удосконалення системи», «зміцнення функціональних основ» додатково вказує на декларативний характер зазначеного документу. Вважаємо, що в період реформування системи правосуддя законодавець повинен надавати чіткі вказівки щодо реалізацій змін, які повинні відбутися.

Стратегія охоплює п'ять основних напрямів у системі правосуддя, які планується реформувати, а саме:

- покращення доступу громадян до правосуддя (передбачає аудит системи місцевих судів, перегляд їх мережі з урахуванням

адміністративно-територіальної реформи, економічної обґрунтованості та попиту на судові послуги);

- *вдосконалення процесу судочинства* (включає, зокрема, швидкий розвиток електронного судочинства, запровадження можливості розгляду в режимі онлайн певних категорій справ, а також удосконалення інститутів альтернативного вирішення спорів тощо);

- *діяльність Верховного Суду* (стосується питань вдосконалення інституту зразкової справи, запровадження інституту пілотного (модельного) рішення Верховного Суду, вдосконалення порядку звернення Верховного Суду до ЄСПЛ для запиту консультативних висновків з принципових питань, вирішення проблеми статусу суддів вищих судів, які припинили діяльність та ліквідуються, тощо);

- *зміцнення судової незалежності та підзвітності* (охоплює питання оптимізації системи органів судової влади шляхом створення автономних кадрового та дисциплінарного органів, удосконалення механізмів перевірки доброчесності членів органів суддівського врядування, реорганізації Державної судової адміністрації тощо);

- *забезпечення суддівської кар'єри та відповідальності суддів* (передбачає вдосконалення кваліфікаційних вимог та процедури добору кандидатів на посаду судді місцевого суду, послідовність підходів у дисциплінарній практиці щодо аналогічних порушень, відновлення інституту відповідальності суддів за постановлення завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови та інші заходи).

Позитивно визначаючи роль та значення даної Стратегії, слід зауважити, що, на жаль, вказані напрями (задачі) у Стратегії не деталізовані, не вказано, яким чином їх необхідно реалізовувати та, найголовніше, у які терміни. В подальшому планується додатково ухвалити законодавчий акт, який буде деталізувати реалізацію Стратегії. Проте такого акта дотепер не прийнято, хоча перший рік дії Стратегії майже вичерпано.

Так, згідно з п. 2 Стратегії необхідно «забезпечити розроблення за участю представників державних органів, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, провідних фахівців різних галузей права і міжнародних експертів та схвалення

Плану дій щодо реалізації Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки (надалі – План дій)» [1]. Проте вважаємо це не правильним та таким, що тягне за собою відстрочку у реалізації реформування системи правосуддя. План дій необхідно було прийняти разом зі Стратегією або взагалі не ділити зазначені акти у часі. Тому дана стадія може відкласти реалізацію заявлених змін.

Крім того, правильним було б залучення до розробки Плану дій представників державних органів, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, провідних фахівців різних галузей права і міжнародних експертів.

Враховуючи вищевказане, постає логічне питання: скільки часу після запровадження Плану дій залишиться для реалізації основних завдань, адже запровадження усіх зазначених цілей у життя потребує значного часу та додаткового фінансування?

Крім того, події останнього часу, зумовлені пандемією гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, встановлює небувалі виклики перед системою правосуддя. Одночасно не можна віддалятися від основних засад, серед яких є незалежність судової системи – запорука права на справедливий суд. Необхідно зауважити, що Стратегія не містить жодної інформації щодо функціонування органів правосуддя в нових умовах. Неможливо ігнорувати швидко мінливі соціально-економічні відносини як на локальному, так і на міжнародному рівні. Вважаємо за необхідне в подальшому доповнити Стратегію положеннями про вдосконалення процесу судочинства, а саме запровадити можливості розгляду в режимі онлайн більшості справ у суді загальної юрисдикції.

Недостатньо мати право на судовий захист, необхідно створити у державі ефективну систему органів судоустрою, що забезпечуватимуть це право.

Список використаної літератури

1. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки : Указ Президента від 11.06.2021 р. № 231/2021. Урядовий кур'єр. 2021. № 113.